

ט"ו

Kiddush In Ohr Torah On Shabbos Day:

Are We Doing It Wrong?

Our Shul. Our Lives. Our Halacha

Tuesday 11/7/23

Congregation Ohr Torah

Rabbi Sarel Malitzky

What is the definition of place?

1) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ק עמוד ב

אותם בני אדם שקידשו בבית הכנסת. אמר רב: ידי יין - לא יצאו, ידי קידוש - יצאו. ושמואל אמר אף ידי קידוש לא יצאו. אלא לרב, למה ליה לקדושי בביתיה? - כדי להוציא בניו ובני ביתו. ושמואל, למה לי לקדושי בני כנישתא? - לאפוקי אורחים ידי חובתן, דאכלו ושתו וגנו בני כנישתא. ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: אין קידוש אלא במקום סעודה. סבור מינה: הני מילי - מבית לבית, אבל ממקום למקום בחד ביתא - לא. אמר להו רב ענן בר תחליפא: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל, ונחית מאיגרא לארעא, והדר מקדש

2) רשב"ם מסכת פסחים דף ק עמוד ב ודף קא עמוד א

שקידשו בבהכ"נ. הוא קידוש שמקדש שליח ציבור בלילי שבתות וימים טובים בבהכ"נ

אף ידי קידוש לא יצאו. כדפרשינן טעמיה לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה דקידוש שם תהא עונג ומדרש הוא. אי נמי סברא היא מדאיקבע קידוש על היין כדתניא לקמן זוכרהו על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב

אין קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד באותו מקום לא יצא ידי קידוש

ה"מ. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מבית לבית אבל ממקום למקום מבית לעליה א"צ לחזור ולקדש

What is the definition of place?

Different spots in one large room

3) רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן ה

סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום לא. אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל ואפי' מאיגרא לארעא הוה מקדש. וה"ה מחדר לחדר. אבל מפנה לפנה בבית אחד אפי' טרקלין גדולים א"צ לברך

4) תוספות מסכת פסחים דף קא עמוד א ד"ה אבל ממקום

אבל ממקום למקום בחד ביתא - פי' מחדר לבית או מבית לעליה כמו מאיגרא לארעא אבל מפנה לפינה יש קידוש כי היכי דלא חשוב שינוי מקום בסמוך ולקמן גבי שינוי מקום דקאמר לא שנו אלא מבית לבית ומיהו שני מקומות בחד בית קרי ליה מבית לבית ומיהו י"ס דגרסי' הכא מפנה לפינה

5) רי"ף מסכת פסחים דף כ עמוד א

סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל מפנה לפינה לא אמר להו רב חנן בר תחליפא זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל ואפילו מארעא לאיגרא הוה מקדש

6) ר"ן (על הרי"ף) מסכת פסחים דף כ עמוד א

סבור מינה הני מילי. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מבית לבית אם קדש בבית זה וסעד בבית אחר דומיא דקידוש בבית הכנסת דאפילו ביה רב ושמואל אבל מפנה לפינה. באותו בית. ואפילו מארעא לאגרא

הוזה מקדש. ואף על גב דליכא למיפשט מהא מפינה לפינה אפ"ה כיון דמבית לבית לאו דוקא אלמא אין הקביעות תלוי בבית אלא במקום סעודה ומעתה אפילו מפינה לפינה מיהו איכא למאן דאמר דהני מילי היכא דלא חזו ליה דוכתא דקדיש ביה אבל חזו ליה דוכתא דקדיש ביה לא צריך ומדמו ליה לשתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד דתנן בפרק שלשה שאכלו (דף נ א) דמזמנין כאחד.

How do we pasken?

7) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף א

אין קידוש אלא במקום סעודה, ובבית אחד מפנה לפנה חשוב מקום אחד, שאם קידש לאכול בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת, אפי' הוא טרקלין גדול, א"צ לחזור ולקדש

8) מגן אברהם סימן רעג ס"ק א

אבל לכתחלה לא יעשה כן דהא יש אוסרים

9) מחצית השקל אורח חיים סימן רעג ס"ק א

הוא דעת הרי"ף [פסחים כ, א] דאוסר אפילו מפנה לפנה, וסבירא ליה דצריך לחזור ולקדש

10) משנה ברורה סימן רעג ס"ק ג

ונמלך לאכול וכו' - ומ"מ לכתחלה טוב שלא לסור ממקום שקידש דהא יש מחמירין גם במפנה לפנה אם לא שהיתה דעתו בעת שקידש לאכול בפנה אחרת אז מסתברא דאין להחמיר בזה

11) שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ד

ז. לכתחילה יאכל במקום שקידש ולא ישנה מקומו כלל, ואף לא מפינה לפינה באותו החדר עצמו (י'), וראה להלן סעיף יג.

ח. מותר לכוון בשעת קידוש לאכול בפינה אחרת באותו החדר, כגון בחדר-אוכל במוסד שמתאספים בו הכל מסביב למקדש על דעת לאכול כל אחד במקומו על-יד שולחנו שלו (ט).

ואם לא כוון בשעת הקידוש לאכול בפינה אחרת שבאותו החדר (טז), יאכל מעט במקום שקידש או ששמע שם קידוש, וכדלהלן סעיפים כא-כד, ובדיעבד, אם שינה מקומו באותו החדר, אינו חוזר ומקדש (י').

12) שלחן שלמה שבת חלק א עמוד רל"ד

ועיין במשנ"ב ס"ק ג' לענין לכתחילה. ולתלמיד אמר מרן זללה"ה שלא טוב הדבר שיש שעושים בישיבות בזמן שמקדשים, שמתכנסים בחדר האוכל למקום אחד לשמוע הקידוש, דאע"פ שלא מסתובבים כלל מ"מ צריכים שיעמדו כל אחד במקום שעומד לסעוד את סעודת השבת. וגם ביחס לבני הבית השיב מרן זללה"ה לשואל אחר שצריך להקפיד שכל אחד ישהה בעת הקידוש במקום שבו הוא מתכוין לסעוד.

13 קובץ הלכות שבת עמוד תמח

קידוש ואם לא היה דעתו בתחילה ונמלך צריך לחזור ולקדש, וכן פי' בבהגר"א (שם). ובמ"ב (סק"ג) העתיק שיש להחמיר לכתחלה עכ"פ כשלא הי' דעתו מתחלה, אבל כשהי' דעתו מתחילה א"צ להחמיר, ובפרט שדעת הרמ"א להקל כשדעתו מתחלה לכך אף מחדר לחדר (כ"כ בשעה"צ שם סק"ד), וגם בתו"ש (סק"ב) וגר"ז (סעי' ג) החמירו, אך בדה"ח (קבמ"ס סעי' א) וחיי"א (כלל ו סעי' כ) וערוה"ש (סעי' ב) כתבו בפשיטות דמפנה לפנה א"צ לחזור ולקדש ולא הזכירו שום חומרא לכתחלה, ואמר מו"ר שליט"א דמשמע דס"ל שאפשר להקל לכתחילה בזה, וכן נוהגין, עכ"ד.

Seeing the place in the room

14 שמירת שבת כהלכתה שם

רעג סעי' א ובמ"ב ס"ק ג ובשעה"צ ס"ק ד. ונ"ל דכמו דאמרינן לגבי שינוי מקום בברכות הנהנין, וראית מקום מחדר לחדר דינה כדעתו לכך בשעת ברכה, סי' קעח במ"ב ס"ק יב, כן הה"נ בני"ד אם יכול לראות את המקום האחר באותו החדר, דמותו אף לכתחילה לאכול שם באותו החדר, אף אם לא כוון לכך בשעת קידוש, וכמו דאמרינן דמועיל אף לכתחילה לכוון בשעת קידוש לשנות מקום מפינה לפינה באותו החדר, ועיין א"א (בוטשאטש) מהדו"ת סי' רעג, וראה להלן הערה לב, ואמנם ע"ע לעיל הערה יד בשם הקצוה"ש. (יח) סי' רעג סעי' א בדעה

Does having in mind help to go ביתא בחד למקום?

15 תוספות מסכת פסחים דף ק עמוד ב ד"ה ידי קידוש

ואין לומר במקדש כאן על דעת שרוצה לאכול במקום אחר מודה שמואל דיש קידוש והא דפליגי בסתמא מדפריך ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא. ומיהו ממקום למקום בבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דחשיב קידוש במקום סעודה. וכן מוכח בירושלמי דקאמר רבי יעקב בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ר' אחא בשם ר' אושעיא אמר רב מי שסוכתו עריבה עליו מקדש ליל י"ט האחרון בביתו ועולה ואוכל בסוכתו א"ר בון ולא פליגי מאי דאמר רב בשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש ומאי דאמר שמואל בשהיה בדעתו לאכול בבית שקידש והא דקאמר ולא פליגי היינו ממקום למקום בחד בית ולא דוקא נקט בירושלמי קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר ויתיישב שלא יחלוק הירושלמי עם הש"ס שלנו

16 רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן ה

ורבינו נסים ז"ל כתב במגילת סתרים דהא דאמרינן דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו היכא שהיה בדעתו מתחלה לאכול במקום הקידוש ושוב נמלך ואכל במקום אחר אבל אם מתחלה קידש אדעתא דהכי לאכול במקום אחר יצא ידי קידוש. והביא ראיה מהא דאמר בירושלמי בסוף כיצד מברכין מי שסוכתו עריבה עליו ליל י"ט האחרון מקדש בביתו ועולה ואוכל בסוכתו. ולכאורה נראה דהירושלמי פליג אגמרא דידן דלפי הירושלמי מאי קאמר לשמואל למה ליה לקדושי בבי כנישתא לימא להוציא כל בני העיר שדעתם לאכול בביתם. אלא שיש לפרש דה"ק ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא וכו' דאתי למיטעי ונפק מיניה חורבה דמאן דחזי סבר שיש קידוש שלא במקום סעודה שלא יעלה על לבם לומר להוציא את מי שדעתו לאכול בביתו שהרי אין אדם סומך על זה הקדוש והכל מקדשין בביתן. ומשני דלא אתי למיטעי שיבינו הכל שהוא

להוציא האורחים שבבית הכנסת ומיהו בהא פליגי אנמרא דידן דמשמע התם דרב ושמואל לא פליגי אהדדי.

הלכה

17) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף א

אין קידוש אלא מקום סעודה, ובבית אחד מפנה לפנה חשוב מקום אחד, שאם קידש לאכול בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת, אפי' הוא טרקלין גדול, א"צ לחזור ולקדש. הגה: ומבית לסוכה חשוב כמפנה לפנה (מרדכי פ' ע"פ) וי"א שכל שרואה מקומו, אפילו מבית לחצר, א"צ לחזור ולקדש. וי"א שאם קידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר, שפיר דמי, והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד, כגון מחדר לחדר או מאגרא לארעא, וכן עיקר

18) באור הלכה סימן רעג סעיף א

וכן עיקר - ומ"מ לכתחלה לא יעשה כן אלא במקום דוחק דהא המ"א בסק"א מחמיר לכתחלה אפילו במפנה לפנה ונהי דשם כתבנו דמסתברא דאין להחמיר בזה [עיין בש"ח צ"מ] מ"מ לענין מחדר לחדר בודאי נכון לחוש לכתחלה לדעת הר"ן שמחמיר בזה מיהו אם גם רואה מקומו נראה דיש להקל אפילו לכתחלה אם דעתו לזה בעת הקידוש

19) שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן רעג סעיף ב

ואפילו בבית אחד מחדר לחדר שקידש בחדר אחד על דעת לאכול בחדר זה ואח"כ נמלך לאכול בחדר אחר וכן מבית לעליה או מעליה לבית צריך לחזור ולקדש במה דברים אמורים בנמלך אבל אם כשקידש היה דעתו לאכול בחדר אחר אין צריך לחזור ולקדש אם שני החדרים הם בבית אחד וכן מבית לעליה או מעליה לבית (ומכל מקום לכתחלה טוב שלא לעשות כן שיש חולקים על זה) אבל מבית לבית או מבית לחצר אינו מועיל מה שהיה בדעתו מתחלה על כך וצריך לחזור ולקדש כמו שנתבאר

20) שמירת שבת כהלכתה

ט. ומחדר לחדר לכתחילה לא ישנה מקומו, גם אם היה בדעתו לעשות כך (יח)

בשעה שקידש, אלא אם כן יכול לראות (יט) את החדר האחר (כ) (שבאותה (כא) הדירה) מן המקום שבו הוא מקדש (כב), וכבר בשעת קידוש נתן דעתו לאכול שם (כג). ולכן מותר לקדש בחדר על דעת לאכול (כד) במרפסת הסמוכה (כה), גם אם בשעה שקידש דלת המרפסת היתה נעולה, אם אמנם אפשר לראות את המרפסת דרך החלונות (כו).

ובדיעבד, אם קידש בחדר אחד על מנת לאכול בחדר אחר, גם אם אינו יכול לראות את המקום שבו הוא רוצה לאכול, אינו חייב לחזור ולקדש (כז). וטוב שיאכל

21) ערוך השולחן אורח חיים סימן רעג סעיף ג

והחלוקה השנית בבניין אחד מחדר לחדר ואין רואין מזה לזה או מבית לעלייה או מעלייה לבית אם כיוון בשעת הקידוש לאכול בהמקום השני מותר ואם לא כיוון אסור... והחלוקה השלישית בשני בניינים מבית לבית לא מהני אפילו כיוון בשעת הקידוש לאכול בבית השני

22) קובץ הלכות שבת חלק א עמוד תנ

ובשו"ע הרב (סעי' ב) ג"כ כתב דלכתחילה טוב לחוש לדעת המחמירים, אכן גם בזה אמר מו"ר שליט"א דבערוה"ש (סעי' ב) משמע דשרי אף לכתחילה, ושפיר דמי לסמוך עליו בזה, עכ"ד. וכ"מ בדה"ח (דיני קידוש במקום סעודה סעי' א) שכתב בסתמא דמחדר לחדר כשדעתו לכך שפיר דמי, וכן בחיי"א (כלל ו סעי' ב) העתיק דברי הי"א בסתמא ומשמע דשפיר דמי אף לכתחילה.

Is the time delay an issue?

23) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעג סעיף ג

אם קידש ולא סעד, אף ידי קידוש לא יצא. הגה: וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר, או שיהא בדעתו לאכול שם מיד, אבל בלאו הכי אפילו אכל במקום קידוש אינו יוצא

What does "לאלתר" mean?

24) משנה ברורה סימן רעג ס"ק יב

ולא יפסיק אפילו זמן קצר

25) מור וקציעה סימן רעג

וברור הדבר דלכתחילה יש להזהר אפילו בדבור שאינו מענין הסעודה בין קדוש לסעודה, כמ"ש בתשו' בס"ד, אף על פי שאם שח, ודאי א"צ לחזור ולקדש

26) שמירת שבת שם

טו. כשם שמצוה לקדש במקום הסעודה, כך מצוה לאכול סמוך לקידוש, כלומר לא להפסיק בין קידוש לסעודה, ואפילו לא הפסקה קצרה (מ). עבר והפסיק בין קידוש לסעודה, אם לא היה בדעתו בשעת קידוש לאכול מיד — חזר ומקדש (מ), אפילו הפסיק מחמת אונס (מח).

27) קצות השלחן פרק פ"א

(י) ומיהו

אי אפשר לומר שאסור להפסיק אפילו רגעים אחדים בין קידוש לסעודה, ומסתבר דתוך כ"פ כיון שחשוב צירוף לכזית הסעודה בודאי שיעור זה לא חשוב הפסק בין קידוש לסעודה, ועל יותר מזה צ"ע.

28) שערי תשובה סימן רעג

ועיין בגו"ר כלל ג' סי'ך' דלכתחלה יש לסעוד מיד אך בדיעבד אם שהה עד שעברה הנאתו דכוס קידוש א"צ לחזור ולקדש

29) שו"ת אור לציון חלק ב פרק כ - דיני קידוש בשבת אות כד

כד. שאלה. מי שלא אכל מיד אחר הקידוש, אלא אחר זמן מה, האם נחשב כקידוש במקום סעודה תשובה. אם היתה כוונתו לאכול מיד לאחר הקידוש, אפילו אם לבסוף אכל לאחר זמן, נחשב כקידוש במקום סעודה, ואם לא היתה כוונתו לאכול מיד אחר הקידוש, אינו נחשב כקידוש במקום סעודה אלא אם כן אכל תוך חצי שעה מזמן הקידוש

30) ערוך השולחן אורח חיים סימן רעג סעיף א

פשוט הוא דכשם שצריך לאכול במקום הקידוש כמו כן אין לו להמשיך זמן רב אחר הקידוש את הסעודה שלא יהיה הפסק גדול בינתיים דאם יפסיק הרבה זמן אין הסעודה ניכרת על שם הקידוש מיהו מעט זמן אין קפידא וכן לא ילך הילוך מרובה לשוק אחר הקידוש אבל הילוך מועט לחצר אין קפידא ועמ"ש בסעי' ד

31) ערוך השולחן אורח חיים סימן רעג סעיף ד

ויראה לי דלאלתר אין הכוונה תיכף ממש בלי הפסק רגע אלא כלומר שלא ימשוך זמן רב ולשוך לאלתר אינו ממש כמבואר בגיטין [כ"ז:]: שיש איזה זמן לא מרובה ע"ש וכמ"ש בסעי' א' וראיה ברורה לזה דהא נתבאר דכשיקדש בבית על מנת לאכול בעלייה הוי במקום סעודה והרי צריך לזה איזה זמן קצר לעלות להעלייה אלא וודאי דאין הכוונה לאלתר ממש ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע"פ רוב אחר הקידוש מחליפין הבגדים אלא הכוונה שלא ישהה זמן מרובה [וזהו"ש המג"א בסק"ה בשם המהרי"ל דאין חילוק בין זמן קצר בין זמן ארוך ע"ש ג"כ הכוונה ארוך הרבה וקצר כלומר לא כל כך

32) שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן כו

ע"ד הערתו של ח"א על הנהוג מימים ימימה לעשות קידוש עבור החולים בביה"ח שערי צדק אחרי קבלת שבת, ועד שמגישים האוכל שוהה לפעמים עד כחצי שעה, וכן בבקר שוהה מעשיית הקידוש עד הגשת האוכל עד קרוב לשעה, והעיר ע"ז דלא יאית למעבד כן לכתחילה ומסתמך ואזיל על המובא בשע"ת בסי' רע"ג סק"ב בשם הגו"ר שכותב דלכתחילה יש לסעוד מיד אך בדיעבד אם שהה עד שעברה הנאתו דכוס קידוש א"צ לחזור ולקדש וכו'. וטען החכם כי בודאי השיעור של עד כדי שעברה הנאתו דכוס קידוש הוא זמן קצר. עכ"פ בנידוננו לפי שנתבאר לנו יוצא דאליבא דכו"ע נקרא זה עדיין בגדר של לאלתר

(ז) ועוד זאת, דהחולים מצידם עם הקידוש ומיד לאחריו מתכווננים לאכילה ומצפים לההגשה, ומה שמתארך הוא מצד המגישים. ולא תמיד בזמן מיועד, לפעמים מקדימים ולפעמים מאחרים, וא"כ נקרא זה גם כמי שהיה בדעתו לאכול שם מיד ולאחר מיכן מתאחר מכח איזה סיבה שלא מעכב כנפסק ברמ"א שם ומג"א סק"ה ומ"ב סקי"ג (יעו"ש במחצה"ש וביאו"ה) וכ"כ בערוה"ש סעי' ד' דאם היה בדעתו לאכול מיד אף על פי שע"י סיבה נמשך הרבה זמן יצא ע"ש. וכאמור עיקר ההשגחה באה בקידוש היום שהוא מדרבנן, וא"כ בזה בודאי יש לסמוך להקל

33 קובץ הלכות פרק יב עמוד תמא

ואכן מו"ר שליט"א אמר שפשוט שאין כוונת הרמ"א לאלתר ממש, אלא 'לאלתר' ר"ל שיהיה הסעודה באותו קביעות שבו מקדש, ולא יקדש ויפסיק בהיסח דעת לזמן מה, שבוזה חסר בקידוש במקום סעודה. וזה נראה כוונת הפוסקים במ"ש שלא יפסיק אפי' זמן קצר, דר"ל שלא יעשה הפסק באופן שהסעודה אינו באותו קביעות של הקידוש, שזהו קידוש במקום סעודה שמקדש ואוכל באותו קביעות שבו הוא מקדש, ואין תלוי בזמן אלא בהפסק בהקביעות, ומ"מ ודאי לכתחילה נכון לדקדק שלא לעסוק בשום דבר בין קידוש לסעודה אפי' מדברים שהם מענין הסעודה כדי שלא יבא להפליג בדברים אחרים ויבא להיסח דעת ויהא חשש קידוש שלא במקום סעודה, אבל מעיקר הדין כל שבדעתו לאכול באותו קביעות וליכא היסח דעת גמור בין קידוש להסעודה, מקרי קידוש במקום סעודה, עכ"ד.

Does the Rabbi's דעת help for everyone else?

34 שמירת שבת כהלכתה

שייכים לשני בנ"א, חשיב כבית אחר ואסור לשנות מקומו. (כד) ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דצ"ע איך הדין כשהמקדש נתכוין, אך השומעים לא ידעו מזה, אם הם נגררים אחרי המקדש או לא, עכ"ל, ועיין סי' קעט סע' ה, בדין הביאו לו עוד פירות, דאתכא דבעה"ב סמך, ועיין סי' ריא סע' ה בביה"ל ד"ה ובלבד, דדעת בעה"ב מועילה אף לקרואים, וחזר ואמר לי הגרש"ז שליט"א, דאפשר דני"ד שאני שאין השומעים מעלים כלל על הדעת שהסעודה לא תהא במקום הקידוש, עכ"ל. ואם המקדש אינו בעל-הבית, ודאי דלא מועילה כוונתו לאחרים. גם יל"ע לפי דברי